

ERFGOEDVISIE GEMEENTE VUGHT

concept

Erfgoedvisie Gemeente Vught CONCEPT 2023

Project: Erfgoedvisie Gemeente Vught
Opdrachtgever: Gemeente Vught
Opgesteld door: The Missing Link
Datum: 3 maart 2023

Deze visie is mede tot stand gekomen door de inzet en betrokkenheid van ambtenaren van de gemeente Vught, het Erfgoednetwerk en inwoners van de gemeente Vught

Voorwoord

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Aanleiding en doel van de Erfgoedvisie	6
Waarom een Erfgoedvisie?	6
Beleidsruimte	6
Wensen en doelstellingen.....	6
Hoofdstuk 2 Het verhaal van Vught	9
Het verhaal van de plek	9
Verhaallijnen	9
Hoofdstuk 3 Erfgoedambities	13
Hoofdstuk 4 Visie op Erfgoed	15
Hoofdstuk 5 Uitvoeringsprogramma	19
Hoe gaan we onze erfgoedambities bereiken?	19
Erfgoedlijnen.....	19
Projectmatige aanpak en vertaling	20
Dynamisch uitvoeringsprogramma.....	20
Ruimte voor initiatieven	21
Wat is hiervoor nodig?.....	22
Hoofdstuk 6 Participatieproces	25
Bijlagen:	28
A. Uitvoeringsprogramma -longlist-	28
B. Verhaal van Vught.....	28
C. Beleidskaders	28
D. Overzicht wettelijke taken	28
E. Uitkomsten participatietraject interne stakeholders	28
F. Uitkomsten participatietraject externe stakeholders.....	28
G. Analyse uitkomsten enquête	28
H. Analyse stand van zaken erfgoedbeleid gemeente	28

Inleiding

Voor u ligt de Erfgoedvisie van de gemeente Vught. In deze visie wordt richting gegeven aan de manier waarop de gemeente Vught in de toekomst wil omgaan met haar cultureel erfgoed. Erfgoed is van belang voor de leefbaarheid en herkenbaarheid van de gemeente Vught. Omdat we trots zijn op ons erfgoed willen het delen met de bewoners en bezoekers, jong en oud.

De Erfgoedvisie is als een kompas dat houvast en inspiratie biedt voor de wijze waarop erfgoed een bijdrage kan leveren aan de maatschappelijke opgaven waar de gemeente Vught voor staat.

Alle erfgoedelementen bij elkaar vertellen het verhaal van de gemeente Vught; de geschiedenis van onze voorgangers die hier gewoond en gewerkt hebben. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van de gemeente zijn drie verhaallijnen ontwikkeld:

1. Water: bedreiging en kans;
2. Rustige buitenplaats;
3. Oorlog en vrede.

Deze thematische benadering zorgt voor een toegankelijk en herkenbaar verhaal. De verhaallijnen bieden een bruikbaar ontwikkelperspectief op basis van de identiteit van de gemeente.

In deze visie staat beschreven wat onze erfgoedambities zijn en wat onze visie op erfgoed is. Het fundament van de erfgoedzorg in de gemeente kan worden versterkt, zodat het erfgoed voor de toekomst beter behouden, gebruikt en benut kan worden.

Het is hiervoor van belang om de samenwerking tussen de verschillende domeinen binnen de ambtelijke organisatie én met het erfgoednetwerk te versterken. Zo kan de gemeente investeren in het verzilveren van koppelkansen, zodat het erfgoed extra kan blijven bijdragen aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat, de omgevingskwaliteit en de recreatieve en toeristische aantrekkingskracht van de gemeente Vught.

Tot slot introduceren we een uitvoeringsprogramma als dynamisch uitvoeringsinstrument. Dit uitvoeringsprogramma biedt een kader voor beleid en een vertaling naar een projectmatige aanpak. Om de koers uit te zetten onderscheiden we vier erfgoedlijnen waarmee we het uitvoeringsprogramma categoriseren. De erfgoedlijnen zijn van belang bij het versterken van het erfgoed in de gemeente en dragen bij aan het behoud, beschermen, beheren en beleven van het erfgoed. Het uitvoeringsprogramma en deze erfgoedvisie hebben gezamenlijk één en hetzelfde doel: goed omgaan met het cultuurhistorisch erfgoed van de gemeente Vught, voor nu én in de toekomst.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en doel van de Erfgoedvisie

Waarom een Erfgoedvisie?

In deze visie wordt richting gegeven aan de manier waarop de gemeente Vught in de toekomst wil omgaan met haar cultureel erfgoed. De Rijksoverheid, gemeenten, provincies en eigenaren zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de zorg voor ons cultureel erfgoed. Op deze verschillende schaalniveaus zijn taken en verantwoordelijkheden belegd. De wijze waarop de gemeente Vught om moet gaan met het geheel aan cultuurhistorie is grotendeels vastgelegd door de Rijksoverheid in de Erfgoedwet en Kwaliteitsnorm Archeologie. Hoewel hiermee voor een groot deel vastligt hoe de gemeente Vught om moet gaan met haar cultureel erfgoed, zijn er nog diverse mogelijkheden om de overgebleven ruimte in te vullen.

Beleidsruimte

De beleidsruimte van gemeente gaat bijvoorbeeld om keuzes bij het aanwijzen van gemeentelijke monumenten, het meer of minder aandacht besteden aan landschappelijk erfgoed, de mate en wijze betrekken van en communiceren met publiek over het erfgoed en de inzet van erfgoed bij ruimtelijke ontwikkelingen en het versterken van de Vughtse identiteit. In de startnotitie (2022) heeft de gemeenteraad al zeer duidelijke ambities en kaders benoemd waar deze visie aan moet voldoen. Met deze visie wordt dit ambitieniveau vastgelegd waarmee gemeente Vught haar beleid gaat vormgeven en middels het uitvoeringsprogramma een praktische invulling geeft aan hoe dit te bereiken.

Wensen en doelstellingen

Er is behoefte aan een overkoepelend richtinggevend beleidsdocument dat zorgt voor overzicht binnen de bestaande kaders en inzicht geeft in de manier waarop de gemeente in de toekomst met haar cultuurhistorisch erfgoed om wil gaan. Op dit moment ontbreekt er vastgesteld erfgoedbeleid. Ook is het grondgebied van de gemeente door een fusie uitgebreid met Helvoirt en is dit een kans om het Helvoirts erfgoed direct onderdeel van het beleid te maken. Daarnaast kan erfgoed bijdragen aan grote maatschappelijke opgaven waar we voor staan, zoals duurzaamheid, de transitie landbouw en vrijkomende agrarische bebouwing, toerisme en recreatie. Het belang van ons erfgoed is dan ook evident. Daarom vraagt de coalitie er ook aandacht voor in het coalitieakkoord.

We houden ons culturele erfgoed in ere; het draagt bij aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente en aan de identiteit van de dorpen. Monumenten laten het ontstaan en de ontwikkeling van de dorpen zien en dragen bij aan de kwaliteit van de beleving; immaterieel erfgoed zoals sinterklaasintocht en carnaval zijn historisch verankerd en leveren binding aan de gemeenschap op; bij Nationaal Monument Kamp Vught zien we de bijzondere hoofdstukken van onze lokale geschiedenis. Wij stimuleren de samenwerking tussen organisaties die met erfgoed bezig zijn, zodat er meer samenhang en gemeenschappelijke prioritering voor erfgoed kan ontstaan.

De gemeente Vught wil graag meer gebruik maken van de kansen die erfgoed biedt. Het is van belang om meer oog te hebben voor ons erfgoed en dit te koppelen aan ruimtelijke en maatschappelijke opgaven. Op die manier kan het erfgoed bijdragen aan een aantrekkelijke omgeving om in te wonen, werken en recreëren. Om die meerwaarde te kunnen creëren is een goede samenwerking belangrijk. Daarbij gaat het om het stimuleren van samenwerking tussen de verschillende beleidsvelden binnen de ambtelijke organisatie, maar zeker ook van de samenwerking met externe partijen en initiatiefnemers uit het veld en met de gemeenschap. De

gemeente wil de relaties met en tussen de verschillende erfgoedstichtingen en -verenigingen versterken en intensiveren. De gemeente vindt het dan ook belangrijk om de inzet van het erfgoedveld dan ook te stimuleren door initiatieven en verdere samenwerking te faciliteren.

Hoe we deze doelstelling gaan realiseren, beschrijven we in deze Erfgoedvisie. Deze visie is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is en/of zich bezig houdt of in aanraking komt met cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening in de leefomgeving.

Wat is Erfgoed?

Erfgoed is een breed begrip. Het omvat de materiële, immateriële, zichtbare en onzichtbare overblijfselen van onze maatschappelijke ontwikkeling, die wij waardevol vinden voor ons gemeenschappelijke geheugen en onze identiteit. Het kan gaan om voorwerpen in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen. Maar ook de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten.

Onroerend erfgoed

Onroerend erfgoed is niet verplaatsbaar, zoals: monumentale gebouwen, historische landschapselementen, archeologische vindplaatsen. Historische (steden)bouwkunst stedenbouwkundige structuren en historisch cultuurlandschap behoren ook tot het onroerend erfgoed.

Voorbeeld: voormalig buitenplaats rijksmonument Huis Leeuwenstein

Roerend erfgoed

Roerend erfgoed is verplaatsbaar, zoals: kunstcollecties en mobiel erfgoed. Informatief erfgoed zoals archieven en data horen ook tot roerend erfgoed.

Voorbeeld: foto van voormalig schoolhuis in Cromvoirt

Immaterieel erfgoed

Immaterieel erfgoed zoals verhalen, dans, muziek, ambachten en tradities.

Voorbeeld: foto van het schuttersgilde in actie

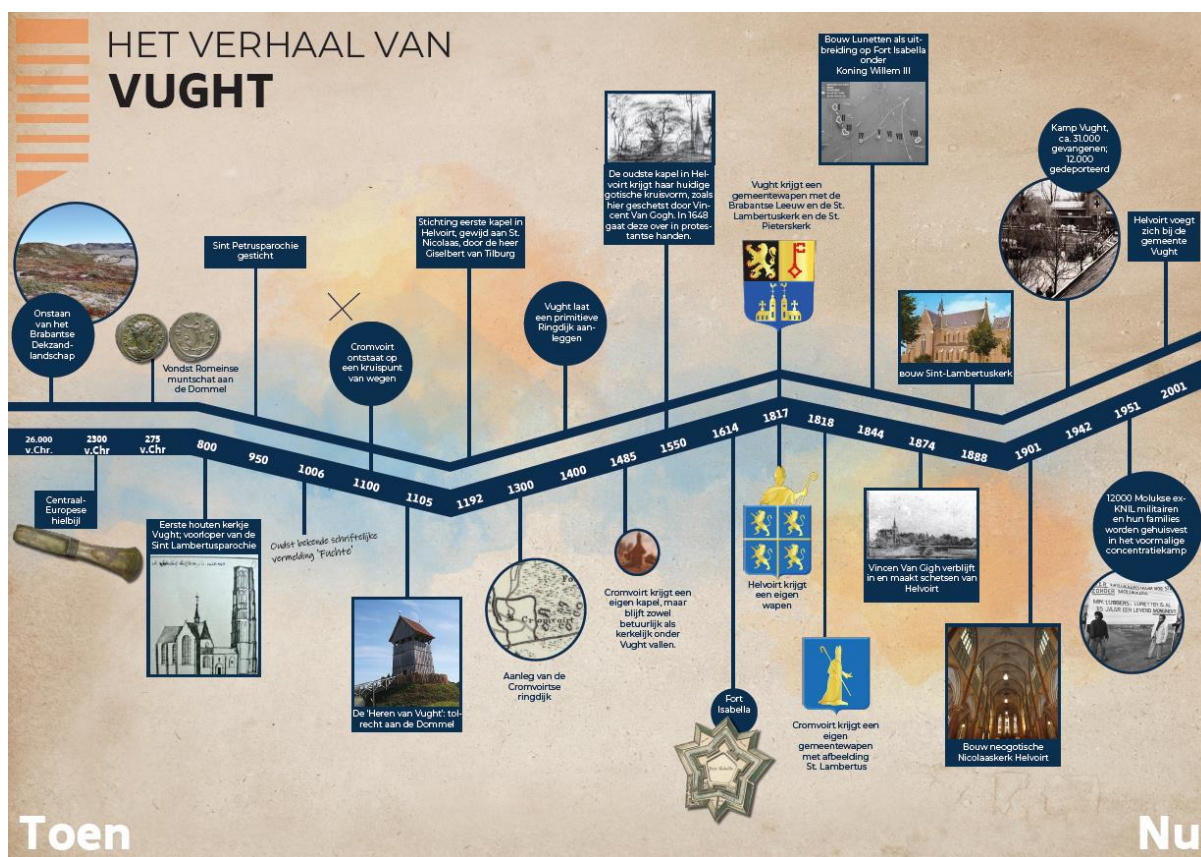

Hoofdstuk 2 Het verhaal van Vught

Alle erfgoedelementen bij elkaar vertellen het verhaal van de gemeente Vught; de geschiedenis van onze voorgangers die hier gewoond en gewerkt hebben. Dit verhaal staat deels op papier (archieven), is zichtbaar in oude voorwerpen (collecties), gebouwen en landschap of verpakt in het bodemarchief, maar zit ook in de hoofden van velen in de vorm van verhalen en herinneringen.

Het verhaal van de plek

Voor deze visie is het verhaal van Vught geïnventariseerd, waarvoor de historie van de gemeente in kaart is gebracht. Daarbij komt de geschiedenis in zijn volle tijdsdiepte aan bod, en niet alleen de meest recente historie. Zoals hierboven al aangegeven, ligt zo'n verhaal besloten in allerlei verschillende erfgoedelementen. Het gaat dan om archeologie, gebouwde monumenten, landschappen, belangrijke gebeurtenissen en personen, tradities, en bijvoorbeeld volksverhalen. De inventarisatie van deze aspecten resulteert in 'het verhaal van de plek'. Deze is te vinden in bijlage X.

Tijdlijn van het Verhaal van Vught

Verhaallijnen

Vervolgens zijn verhaallijnen opgesteld. Onder een verhaallijn verstaan we een concept, waarmee de geschiedenis van het gebied wordt gebruikt om de toekomst vorm te geven en onderscheidend op de kaart te zetten. Het geeft het gebied een gezicht en koppelt het verhaal van de plek aan de agenda van de plek. Om tot verhaallijnen te komen, combineren we het verhaal van de plek met de relevante thema's uit de agenda voor de toekomst om tot verhaallijnen te komen. De verhaallijnen verbinden het verleden, het heden en de toekomst. Ze vormen een herkenbaar verhaal dat beleefbaar is, waardoor mensen zich er makkelijk mee kunnen identificeren. Op die manier verbeelden de verhaallijnen de identiteit van de gemeente.

De verhaallijnen kunnen een actieve rol spelen bij de ontwikkeling van een gebied en richting geven aan de te maken keuzes voor de Omgevingsvisie. Ze kunnen bovendien worden ingezet als middel om in gesprek te gaan over de identiteit van de plek met inwoners, ondernemers en de politiek. De identiteit van de gemeente wordt op deze manier onderbouwd door verhaallijnen en wordt door een thematische benadering toegankelijk en

herkenbaar gemaakt. Dit maakt het mogelijk om de aanwezige kwaliteiten te koesteren en versterken. Verhaallijnen bieden zo een bruikbaar ontwikkelperspectief op basis van de identiteit van de gemeente. Het biedt een kompas voor beleid en een vertaling naar een projectmatige aanpak.

Vught heeft een enorm gelaagde en diverse geschiedenis, bestaande uit tradities, verhalen, monumenten, (cultuur)landschappen en nog veel meer. Deze verhalen zijn de basis van de vele verhaallijnen die in Vught herkenbaar zijn. Deze *puzzelstukken van het verleden* zijn met elkaar verweven en vormen als geheel de identiteit van Vught. Ze zorgen voor verbinding. Het strategisch inzetten van de puzzelstukken zorgt ervoor dat de geschiedenis wordt versterkt en levend gehouden.

Op basis van de ontstaansgeschiedenis van de gemeente zijn drie verhaallijnen ontwikkeld:

Verhaallijnen van Vught:

1. Water: bedreiging en kans
2. Rustige buitenplaats
3. Oorlog en vrede

Water: bedreiging en kans

De strijd tegen het water en de strategische ligging ten opzichte ervan, tekenen de geschiedenis van Vught. Zo stammen alle drie de plaatsnamen Cromvoirt, Helvoirt én Vught af van Middelnederlandse woorden die verwijzen naar vochtige, drassige gebieden en de doorwaadbare plaats, waar deze dorpen hun oorsprong vinden. Water is vanuit dit oogpunt de verbindende factor tussen de verschillende dorpen in de gemeente. Water was niet alleen vriend, maar ook vijand. De hoge waterstanden zorgden voor ongemak en vroege ingrepen in het landschap, zoals de Cromvoirtse ringdijk en de overstroming in 1995, maar ook voor vroege economische bloei. Zo was de vroegmiddeleeuwse haven van Vught ouder dan die van Breda. Water symboliseert bovendien alle immateriële verhalen, tradities en rituelen die als het ware door de gemeenschap heen 'stromen'.

Rustige buitenplaats

Als tegenhanger van het stadse 's-Hertogenbosch zijn Vught, Helvoirt en Cromvoirt de ultieme plek om te genieten van de rust en het groen. Al sinds de middeleeuwen ontsnapten de stedelingen uit Den Bosch het drukke leven om in Vught, Helvoirt en Cromvoirt tot rust te komen. Zij vestigden hier beeldbepalende landerijen en buitenplaatsen rondom de Dommel en de Vughtse Heide. Nog steeds worden deze monumenten bezocht om even tot rust te komen, soms onder het genot van een Brabants biertje. Ook is Vught een van de vroegste centra voor zorg en mentale gezondheid. Het zorgcentrum Reinier van Arkel is door de eeuwen heen geworteld in Vught en omstreken als een plek waar maatschappelijke zorg en gezondheid centraal staan. Nog steeds genieten zowel Vughtenaren als bezoekers van buitenaf van de mooie natuur en het landelijke erfgoed wat de gemeente Vught te bieden heeft.

Oorlog en vrede

Op meerdere momenten in de geschiedenis is Vught het strijdtoneel geweest voor verschillende oorlogen en conflicten. Zo was er in de middeleeuwen conflict tussen de katholieke en protestantse kerk en vochten de heren van Vught en de Bosschenaren voor het bezit van Vught. Ook heeft de 80-jarige oorlog en de Tweede Wereldoorlog een enorme impact gehad op Vught. Maar na deze oorlogen is de vrede wedergekeerd.

Hoofdstuk 3 Erfgoedambities

Het erfgoed van Vught is uniek en waardevol. Het verdient het om zorgvuldig mee om te gaan, nu en in de toekomst. Het unieke karakter van de dorpen Vught, Helvoirt en Cromvoirt wint aan waarde, wanneer zoveel mogelijk mensen hiervan gebruik kunnen maken en van kunnen genieten. Het beleefbaar maken van het erfgoed van Vught staat dus centraal in het erfgoedbeleid van Vught. Daarnaast staat erfgoed ook ten dienste van andere belangrijke maatschappelijke opgaven. De ambitie is dan ook meer samen te werken, binnen gemeentelijke organisatie en met externe partners. Om te bepalen waar we de komende tijd samen aan willen werken hebben we vier erfgoedambities geformuleerd:

Erfgoedambities

1. Het erfgoed van Vught beter zichtbaar en beleefbaar maken
2. Erfgoed inzetten als katalysator voor integraal en projectmatig samenwerken
3. Erfgoed inzetten voor actuele opgaven
4. Aansluiting zoeken bij landelijke ontwikkelingen en programma's

1 Het erfgoed van Vught beter zichtbaar en beleefbaar maken

Cultureel erfgoed is van groot belang voor het karakter en de identiteit van de dorpen in onze gemeente. Volwassenen en kinderen maken we bewust van de geschiedenis van Vught, hun eigen leefomgeving. We beschermen en versterken ons erfgoed en maken het beter zichtbaar en beleefbaar. Hierdoor versterken we de verbinding van onze inwoners met ons erfgoed en creëren we meer draagvlak en bekendheid in de regio.

2 Erfgoed inzetten als katalysator voor integraal en projectmatig samenwerken

De gemeente is daarnaast voornemens zich met deze nieuwe visie meer te richten op de betekenis van het erfgoed voor de omgeving. Erfgoed draagt bij aan een hoogwaardige leefomgeving, aan de omgevingskwaliteit en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Erfgoed wordt beschouwd als inspiratiebron en biedt kansen om ook als vertrekpunt, als 'katalysator' voor ontwikkeling te fungeren. Door de samenhang met andere beleidsterreinen inzichtelijk te maken kan er in de toekomst makkelijker samengewerkt worden. Deze integrale aanpak zorgt ervoor dat de kansen voor het creëren van meerwaarde van erfgoed beter benut kunnen worden.

3 Erfgoed inzetten voor actuele opgaven

Erfgoed kan bijdragen aan grote maatschappelijke opgaven waar de gemeente Vught voor staat. Daarom streven we ernaar om erfgoed in te zetten voor deze opgave zoals duurzaamheid, energietransitie, toerisme en recreatie. Zo willen we erfgoed nog beter inzetten om de gemeente aantrekkelijk te maken voor recreatie en erfgoedtoerisme. Ook willen wij ons meer richten op de betekenis van het erfgoed voor de omgeving bij ontwikkelingen op het gebied van energie, klimaatadaptatie, verstedelijking, duurzame landbouw en technologische innovaties. Deze transitie zijn aanleiding om meer aandacht te geven aan de kwaliteit van historische dorpskernen en het landschap als drager van deze ontwikkelingen. Verhalen over erfgoed kunnen daarbij dienen als inspiratiebron, een gezamenlijke identiteit behouden en versterken, draagvlak creëren voor verandering en een verbindende rol spelen bij een gedeelde visie op de toekomst.

4 Aansluiten bij landelijke ontwikkelingen en programma's

Met de nieuwe visie zoeken we meer aansluiting bij de landelijke programma's omtrent cultureel erfgoed, zoals 'de kracht van creativiteit', de 'Erfgoed Deal' en het Verdrag van Faro. Daarnaast werken we aan de voorbereidingen voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Het erfgoed van Vught

De gemeente Vught is rijk aan erfgoed en kent een rijke en tastbare geschiedenis. De strijd tegen en met het water tekent de bewoningsgeschiedenis en heeft het landschap gevormd. Sporen van dit verleden vinden we terug in verhalen, gebouwen, objecten, het landschap en onder de grond. Overal in de gemeente is het

verleden zichtbaar, van kerkgebouwen tot de oude boerderijen, van dijken tot de verdedigingswerken en van de Zuiderwaterlinie tot Nationaal Monument Kamp Vught. Dit zijn plekken die ons verbinden en ons trots maken. Vught is een dorp met stadse allure; omsloten door grote infrastructurele

Het erfgoed van de gemeente Vught in cijfers:

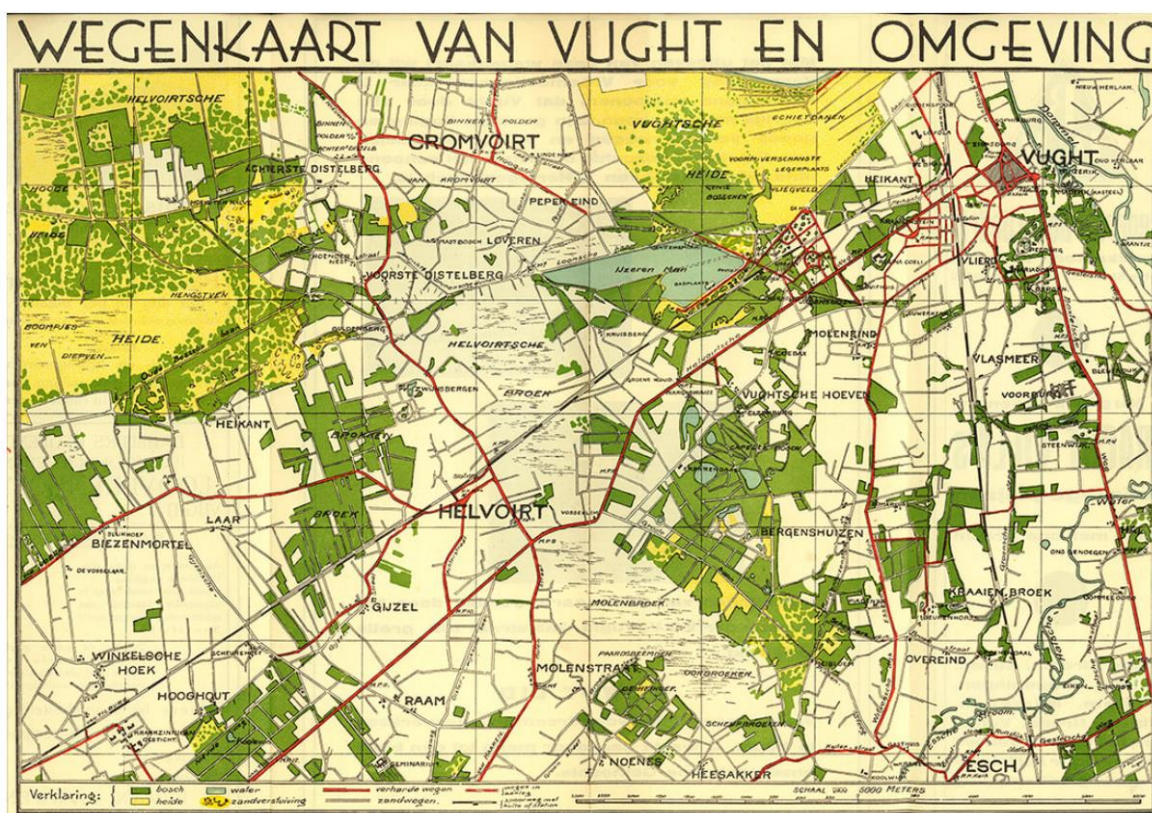
- 184 gebouwde rijksmonumenten
- 169 gemeentelijke monumenten
- 50 beeldbepalende panden
- 3 archeologische monumententerreinen
- 1 beschermd dorpsgezicht

verbindingen aan de ene kant en een prachtig landschap met de karakteristieke dorpen Helvoirt en Cromvoirt aan de andere kant vormen het ruimtelijk karakter van deze bijzondere gemeente. Vught is een parel in de Meierij. Een groene gemeente gelegen onder de rook van 's-Hertogenbosch. Het erfgoed van de gemeente draagt in grote mate bij aan de ruimtelijke kwaliteiten. Het erfgoed is deel van de identiteit van de gemeente Vught en haar inwoners. Dit willen we behouden en doorgeven aan volgende generaties.

Hoofdstuk 4 Visie op Erfgoed

De gemeente Vught blijft in beweging. De gemeente breidt fysiek uit en nieuwe bewoners en bezoekers weten de gemeente te vinden. Belangrijke maatschappelijke opgaven zoals duurzaamheid, klimaatadaptatie, woningbouw, leefomgevingskwaliteit, economie, sport en recreatie drukken hun stempel op het uiterlijk en karakter van de gemeente. Met een toekomstgericht erfgoedbeleid worden deze ontwikkelingen niet tegengehouden, maar krijgen ze een kwalitatieve meerwaarde doordat ze worden uitgevoerd vanuit de unieke waarden en identiteit van Vught en omgeving. Behoud door ontwikkeling wil zeggen dat met aandacht voor en bescherming van cultureel erfgoed nieuwe ontwikkelingen een eigen Vughts karakter krijgen, en een nieuwe laag aanbrengen op de vorming van de Vughtse eigenheid. Zo wordt deze unieke identiteit niet aangetast, maar juist verdiept. In deze visie lichten we toe hoe we met erfgoed op een wijze om zullen gaan die het beste aansluit bij het unieke karakter van Vught. Dit hoofdstuk biedt het kader

Afbeelding Wegenkaart van Vught en omgeving. Bron: <https://www.erfgoedvught.nl/vughtologie.html>

voor het erfgoedbeleid, dat nauw aansluit op de kernwaarden die we hebben opgehaald tijdens de participatiesessies. De uitwerking met voorbeelden, hoe dit kader concreet toe te passen middels daadwerkelijk beleid, komt in het uitvoeringsprogramma in hoofdstuk 5 aan de orde.

Cultureel erfgoed versterkt onze identiteit

De rijkdom aan cultureel erfgoed van de gemeente Vught biedt kansen voor het versterken van de identiteit van de gemeente en de onderlinge verbinding binnen de gemeenschap. Ons erfgoed is waardevol voor ons gemeenschappelijke geheugen en onze identiteit. Alle zaken die de geschiedenis van de gemeente en haar inwoners vertellen, zijn dus cultureel erfgoed. De Vughtse identiteit is onlosmakelijk verbonden met de vele verhalen uit het verleden. Dat deze verhalen en de verbinding daarmee zo sterk zijn, blijkt uit de centrale thema's die door iedereen worden benoemd, wanneer er wordt gevraagd, wat zo bepalend is voor het unieke karakter en identiteit van Vught. Zo wordt de relatie met het water (dat zowel voor strijd en rampspoed zorgde, maar ook bepalend voor het ontstaan en bloei van de dorpen was) genoemd; oorlog en strijd, dat als rode draad door de geschiedenis van Vught loopt en nog overal zichtbaar is. Het thema groen en gezondheid: Vught als landelijke tegenhanger van het stadse 's-Hertogenbosch, met haar buitenplaatsen, boerderijen, en als pionier op het gebied van geestelijke gezondheid. Denk ook aan de eeuwenoude ceremoniën van de schuttersgilden, historische zandpaden zoals de Antwerpse Baan of spraakmakende monumenten zoals de Sint Lambertuskerk.

Wanneer we waarde aan ons erfgoed toekennen, voelen we ons ermee verbonden en hebben we bovendien een gezamenlijke band. Dit noemen we 'identiteit'. Deze gemeenschappelijke identiteit kan als uitgangspunt

“Als de mens een verhaal is, dan moet je hem/haar voeden met oude en nieuwe verhalen over de locatie/context waarin ie leeft. Dat geeft betekenis aan het leven”

Antwoord op de vraag waar is erf-'goed' eigenlijk goed voor? Wat is de waarde van erfgoed?
Bewonersavond 12 juli 2022

dienen voor de Omgevingsvisie, waardoor een coherent en integraal beleid gevoerd kan worden op alle onderdelen van ruimtelijke ordening. Het Vughtse erfgoed wordt al veel gebruikt om deze identiteit in de ruimtelijke omgeving te behouden. De herontwikkeling van Fort Isabella is hier een prachtig voorbeeld van. Het erfgoed wordt op deze manier opnieuw gebruikt, versterkt en toekomstbestendig worden gemaakt.

Cultureel erfgoed wordt gekoesterd en zichtbaar en beleefbaar gemaakt

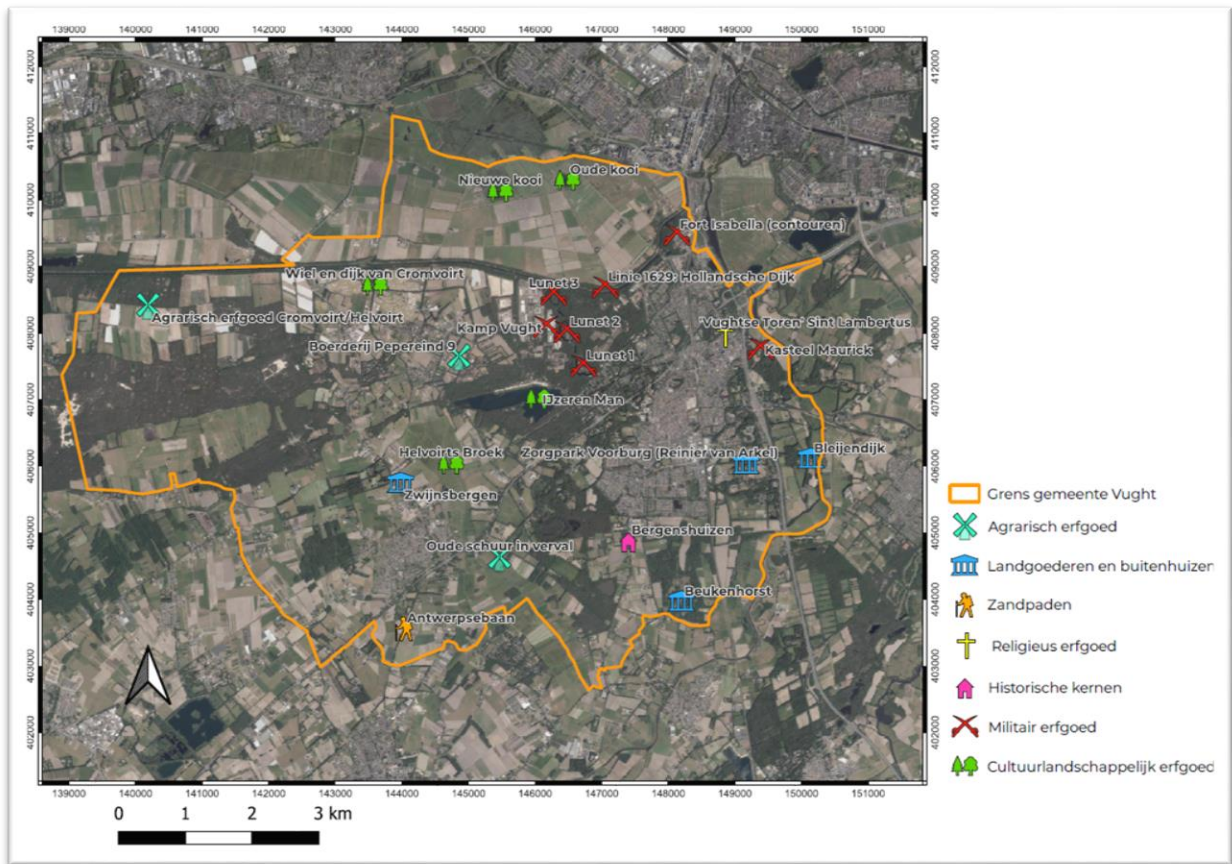
Het erfgoed van Vught wordt gekoesterd. De gemeente heeft als wettelijke taak zorgvuldig om te gaan met haar erfgoed. Daarom leggen we in deze visie op hoofdlijnen vast hoe we het behoud en de ontwikkeling van het erfgoed gaan borgen. De gemeente ziet het als een belangrijke verantwoordelijkheid om deze ruimtelijke karakteristieken van het landschap te behouden. We zijn trots op ons erfgoed en willen het delen met alle bewoners en bezoekers, jong en oud. We willen het verhaal van Vught en haar bijzondere erfgoed beter uitdragen en de kwaliteiten van het landschap en haar cultuurhistorie benutten om het recreatief toeristische netwerk te versterken. Door middel van een projectmatige aanpak van het uitvoeringsprogramma, gebaseerd op het verhaal van Vught, de erfgoedlijnen in Vught, én de ambities van de gemeente, haar erfgoedpartners en bewoners, wil de gemeente inzetten op continuïteit en haalbaarheid van haar doelstellingen.

Vanuit de kracht van erfgoed bijdragen aan een waardevolle leefomgeving

Om te zorgen dat het erfgoed ook optimaal kan bijdragen aan de omgevingskwaliteit is een contextgerichte benadering nodig. We koesteren de kwaliteiten van de historische dorpskernen en het landschap als belangrijke drager van onze identiteit en toekomstige ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen op het gebied van energie, klimaatadaptatie, verstedelijking, duurzame landbouw en technologische innovaties vragen een integrale aanpak die gericht is op de betekenis van het erfgoed voor de leefomgeving. Binnen de gemeente zal tussen afdelingen die zich bezig houden met de leefomgeving, zoals groen, duurzaamheid, ruimte, toerisme,

economie en erfgoed meer worden samengewerkt om samen op te trekken voor een erfgoedgedragen leefomgevingskwaliteit.

Bewoners konden op een kaart aangeven wat voor hen het belangrijkste erfgoed is binnen de gemeente Vught.

Vanuit de verbindende kracht van erfgoed samenwerken

De gemeente kent een zeer actief vrijwilligersnetwerk waarvan de leden zich in diverse verenigingen en heemkundekringen verenigd en verbonden hebben. Zo maken zij zich sterk voor het behoud en de beleefbaarheid van het cultureel erfgoed. Ook dragen zij op deze wijze bij aan het gemeenschapsgevoel en de sociale cohesie binnen Vught; nog zo'n belangrijke drager én kenmerk van de Vughtse identiteit. Het erfgoednetwerk bleek ook eerder al van onschatbare waarde voor het project "Dit is Vught!", en voor het uitdragen van de waarde van het erfgoed voor Vught. Door de projectmatige aanpak vanuit het uitvoeringsprogramma krijgen de erfgoedpartners de steun binnen de gemeente die zij verdienen, en worden zij beter gepositioneerd om de doelen van leefbaarheid en zichtbaarheid te realiseren. Bijvoorbeeld op door de gemeente gefaciliteerde bijeenkomsten zoals het erfgoedcafé, kunnen samenwerkingsverbanden worden aangegaan en projectvoorstellen gedaan om het erfgoed zichtbaar en beleefbaar te maken. De gemeente schept helderheid over subsidieaanvragen en budgetten voor projecten op het gebied van participatie, educatie en beleefbaarheid. Zo zetten we in op het versterken van de relaties en het intensiveren van de samenwerking met het erfgoedveld en bevorderen de samenwerking binnen het erfgoednetwerk van Vught. Dit doen we door het stimuleren van projecten en initiatieven vanuit de samenleving. Daarnaast ondersteunen we het uitwisselen van kennis en ervaring met en door het erfgoednetwerk. Zo zorgen we samen voor het erfgoed van Vught, nu en in de toekomst!

Hoofdstuk 5 Uitvoeringsprogramma

Om de erfgoedambities te realiseren is het belangrijk om een concrete vertaling te maken en te kunnen sturen op de uitvoering.

Hoe gaan we onze erfgoedambities bereiken?

In het vorige hoofdstuk zijn de vier ambities van de gemeente Vught besproken: de gemeente wil het erfgoed van Vught beter zichtbaar en beleefbaar maken, erfgoed inzetten voor actuele opgaven én als katalysator voor integraal en projectmatig samenwerken, tot slot wil de gemeente meer aansluiting zoeken bij landelijke ontwikkelingen en programma's. Een aantal stappen moeten worden gezet om deze erfgoedambities te bereiken en vanuit de visie op erfgoed te kunnen werken. Het voornaamste is inzetten op een integrale, niet-sectorale aanpak en deze inbedden in de processen en structuren van de gemeentelijke organisatie. Zodat vervolgens de samenwerking tussen gemeente en gemeenschap versterkt kan worden. Met het nemen van deze twee stappen kunnen de andere ambities vervolgens beter verwezenlijkt worden. Uit de enquête is gebleken is dat bijna een kwart van de ondervraagden aangaf dat ze niet actief betrokken zijn bij het erfgoed in de gemeente, maar dit wel graag zouden willen zijn. Dit geeft aan dat er een groot onbenut potentieel is. Als het lukt om dit potentieel te activeren en de gemeente bij de realisatie van maatschappelijke doelen haar bewoners, ondernemers, organisaties, stichtingen en verenigingen beter zal betrekken, dan kan de energie en slagkracht van de samenleving benut worden voor het realiseren van erfgoedambities. Een middel om hiertoe te komen is het bestaande Erfgoednetwerk ondersteunen, versterken en in stelling brengen.

Erfgoedlijnen

De basis van deze erfgoedvisie is een goed functionerend gemeentelijk apparaat op het gebied van cultuurhistorie dat haar wettelijke taken naar behoren kan uitvoeren. Dit fundament is voorwaardelijk voor het realiseren van andere ambities op de korte en de lange termijn. Als de basis op orde is, kan er koers ingezet worden op het versterken van deze basis en het zorgen dat het erfgoed van Vught meer van betekenis kan zijn voor de gemeente. Om de koers uit te zetten onderscheiden we vier erfgoedlijnen waarmee we het uitvoeringsprogramma categoriseren. De erfgoedlijnen zijn van belang zijn bij het versterken van het erfgoed in de gemeente en bijdragen aan het behoud, beschermen, beheren en beleven van het erfgoed.

Lijn 1

Basls op orde

We moeten zorgvuldig omgaan met ons erfgoed, zodat we het kunnen doorgeven aan de volgende generaties. We werken aan bescherming en behoud van het erfgoed. Door te zorgen dat het beleid en instrumentarium voor uitvoering van de wettelijke taken binnen de gemeente op orde is, versterken we het fundament. We maken het fundament toekomstbestendig door het instrumentarium aan te passen op de Omgevingswet.

Lijn 2

Vanuit de kracht van erfgoed samenwerken

Om die meerwaarde te kunnen creëren is een goede samenwerking belangrijk. Daarbij gaat het om het stimuleren van samenwerking tussen de verschillende beleidsvelden binnen de ambtelijke organisatie, maar zeker ook van de samenwerking met externe partijen en initiatiefnemers uit het veld en met de gemeenschap. De gemeente wil de relaties met en tussen de verschillende erfgoedstichtingen en -verenigingen versterken en intensiveren. De gemeente vindt het dan ook belangrijk om de inzet van het erfgoedveld goed te faciliteren door initiatieven en verdere samenwerking te ondersteunen en te stimuleren.

Lijn 3

Erfgoed In de leefomgeving

We willen zowel het roerend als het onroerend erfgoed benutten bij het behoud en de verbetering van de omgevingskwaliteit. Erfgoed is een integraal onderdeel van de leefomgeving en wordt bij planontwikkeling afgewogen met de andere omgevingswaarden. We zetten in op het versterken van erfgoed in de leefomgeving door het te gebruiken op een toekomstbestendige manier zodat erfgoed kan bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven waar de gemeente Vught voor staat.

Lijn 4

Erfgoed In de hoofden en harten van mensen

Het erfgoed van Vught wordt gekoesterd en veel mensen spannen zich in om het erfgoed en het verhaal van Vught over te dragen naar toekomstige generaties. Graag willen we zoveel mogelijk inwoners en jongeren in het bijzonder betrekken bij de historie en het uitdragen van het erfgoed op een eigentijdse manier. We willen het erfgoed in de hoofden en harten van mensen laten sluiten.

Projectmatige aanpak en vertaling

Om de ambities te realiseren werken we met een projectmatige aanpak. Het uitvoeringsprogramma bestaat uit een lange lijst met projecten waar we de komende tijd aan willen gaan werken. Deze uitgebreide 'longlist' is opgenomen in bijlage X. De erfgoedstichtingen en -verenigingen en de gemeente zijn tot een prioriteitenlijst gekomen van vijf punten waar de komende periode als eerste aan gewerkt kan worden om de erfgoedambities te kunnen verwezenlijken. Dit zijn:

Dynamisch uitvoeringsprogramma

Het uitvoeringsprogramma is een instrument dat ervoor zorgt dat er een actueel en toepasbaar erfgoedbeleid gevoerd kan worden in lijn met deze visie. Door de concrete vertaling naar een projectmatige aanpak biedt het uitvoeringsprogramma houvast. Het maakt het bovendien mogelijk om samen met de lokale erfgoedexperts en belanghebbenden te werken aan de ambities en doelstellingen die vastgelegd zijn in de visie.

Het uitvoeringsprogramma maakt dus sturing op de ambities mogelijk en geeft inzicht in verschillende mogelijkheden om het erfgoed te versterken en benutten voor de toekomst. Het uitvoeringsprogramma bepaalt mede de gemeentelijke inzet van capaciteit en middelen op het terrein van het erfgoed in de komende jaren. De lijst van projecten kan periodiek worden vastgesteld, en zorgt hiermee voor een heldere prioritering. Deze flexibele opzet van het programma biedt kansen om aan te sluiten op lopende projecten en bij actuele ontwikkelingen binnen de gemeente. Hier kan actief op gestuurd worden door de ambtelijke organisatie of politiek en het biedt de beleidsadviseurs die werkzaam zijn voor de gemeente Vught ook de kans om aansluiting te zoeken bij andere (nationale, regionale of lokale) programma's. Het is ook belangrijk om samen

met het erfgoednetwerk de prioriteiten te bepalen. Om dit goed te kunnen doen, is een overlegstructuur essentieel. Zo is er een moment om elkaar te ontmoeten en kennis en ervaringen uit te wisselen, bijdragen en inzet aan de projecten te bespreken en uit te werken.

Het programma bevat projecten met een eigen looptijd, los van bestuursperioden. Op deze manier is het duidelijk dat de projecten een eenmalige investering betreffen. Het is de bedoeling dat partners van het erfgoednetwerk een actieve rol gaan spelen in deze projecten. Dit zorgt voor een gedragen erfgoedbeleid. Het uitvoeringsprogramma is een kader voor de organisatie na bestuurlijke vaststelling van de Erfgoedvisie en is een instrument voor het uitvoeren van de visie. Het uitvoeringsprogramma is dynamisch en het is mogelijk om projecten te agenderen en aan de lijst toe te voegen. Het instrument zorgt ook voor het verstevigen van het draagvlak voor het erfgoed en het erfgoedbeleid. Het is een groeimodel dat zorgt voor stapsgewijze uitvoering van ambities en kan naar draagkracht en behoefte doorontwikkeld worden.

Top 5 projecten

- Samen te bepalen : basis op orde
- Samen te bepalen : ambtelijke organisatie
- Samen te bepalen : stakeholders bewoners
- Samen te bepalen
- Samen te bepalen

Ruimte voor initiatieven

De gemeente faciliteert ruimte voor nieuwe projectinitiatieven. Als verbindende partij inventariseert de gemeente behoeften, wensen en aanbevelingen die vervolgens omgezet kunnen worden in potentiële projecten.

Om de uitwerking van ideeën naar projecten concreet te maken en de kans van slagen te vergroten is een checklist voor initiatieven ontwikkeld. Bij nieuwe initiatieven kunnen de volgende vragen worden gesteld:

1. Wat is de aanleiding van het initiatief, of de behoefte?
2. Wat is het instrument dat daarvoor nodig is (wat moet er worden uitgevoerd)?
3. Wat betekent dit voor het erfgoed? Wat is het resultaat?
4. Wat of wie hebben we nodig om het instrument te ontwikkelen of project uit te voeren?
5. Zijn er financiële middelen beschikbaar?
6. Wat zijn de voorwaarden om tot uitvoering van het project te komen? Met wie kun je het maken/samenwerken?

De reguliere werkzaamheden staan niet het uitvoeringsprogramma. Denk aan de uitvoering wettelijke taken, beoordelingen van bouwplannen en vergunningsaanvragen, het regelmatig uit laten voeren van bouwhistorisch en archeologisch onderzoek, de veelvuldige inbreng van cultuurhistorische kennis bij planontwikkeling, participatie in projecten van externe partners (RWS, waterschap, Provincie, Rijk, buurgemeenten) en het onderhouden van netwerken. Werkzaamheden die door hun continue stroom niet in een agendapunt zijn te vatten, maar wel noodzakelijk zijn. Dit is dan meestal aan de orde als onderdeel van of voorwaarde voor realisatie van een project of ruimtelijke ontwikkeling. Regulier is ook het contact met de erfgoedpartners zoals de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Erfgoed. Maar zowel de agendapunten zelf, als de meer reguliere werkzaamheden hebben gezamenlijk één en hetzelfde doel: goed omgaan met het cultuurhistorisch erfgoed van de gemeente Vught, voor nu én in de toekomst.

Behoefte: Borgen cultuurhistorische kwaliteiten van het landschap

Instrument: Landschapsbiografie opstellen

Resultaat: Zorgvuldige omgang met bestaande kwaliteiten + borgen kwaliteiten bij nieuwe ontwikkelingen

Wie/wat hebben we daarvoor nodig?

Onderzoekresultaten inventariseren en bundelen

Aanvullend onderzoek doen

Synthese van bestaande onderzoeken

Stakeholders betrekken en participatieniveau bepalen

Opstellen visie erfgoedinclusieve landschapontwikkeling

Voorwaarde is: landschapsbiografie wordt een instrument dat breed ingezet kan worden, binnen en buiten de gemeente, commitment over toepassing

Voorbeelduitwerking project Erfgoedagenda

Wat is hiervoor nodig?

Om de erfgoedambities te bereiken en een start met het uitvoeringsprogramma te kunnen maken is het nodig om te kijken naar de beschikbare en wenselijke capaciteit en de middelen. Uit de erfgoedmonitor van de Monitor gemeenten monumenten en archeologie 2021-2022 van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed staat ingevuld dat er recent bezuinigingen hebben plaatsgevonden op het gebied van erfgoed en dat er onvoldoende personeel beschikbaar is voor de taakuitvoering op het gebied van monumenten en beschermde gezichten. Aan de taakuitvoering beleid, uitvoering, toezicht en handhaving en het ontwikkelen van draagvlak komt de gemeente onvoldoende toe. Gelukkig is sinds 2021 een vaste kracht als erfgoedadviseur weer aanwezig en wordt er een inhaalslag gemaakt met de nodige beleidsdocumenten om de basis op orde te brengen. Echter vergen de reguliere werkzaamheden en het secretariaat voor de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Erfgoed veel tijd, naast de lopende projecten. Voor een uitgebreidere analyse van de stand van zaken van het erfgoedbeleid van de gemeente zie bijlage X.

Bij de rapportage van de Erfgoedmonitor moet in acht genomen worden dat het hier de sectorale, wettelijke taken betreft. Op hoofdlijnen zijn deze wettelijke taken op het gebied van boven- en ondergrondse monumentenzorg samen te vatten in de volgende vijf punten:

- 1) Bevoegd gezag
- 2) Onafhankelijk en deskundig adviescommissie
- 3) Analyseren en benoemen aanwezige erfgoedwaarden
- 4) Informeren monumenteneigenaren
- 5) Toezicht en Handhaving

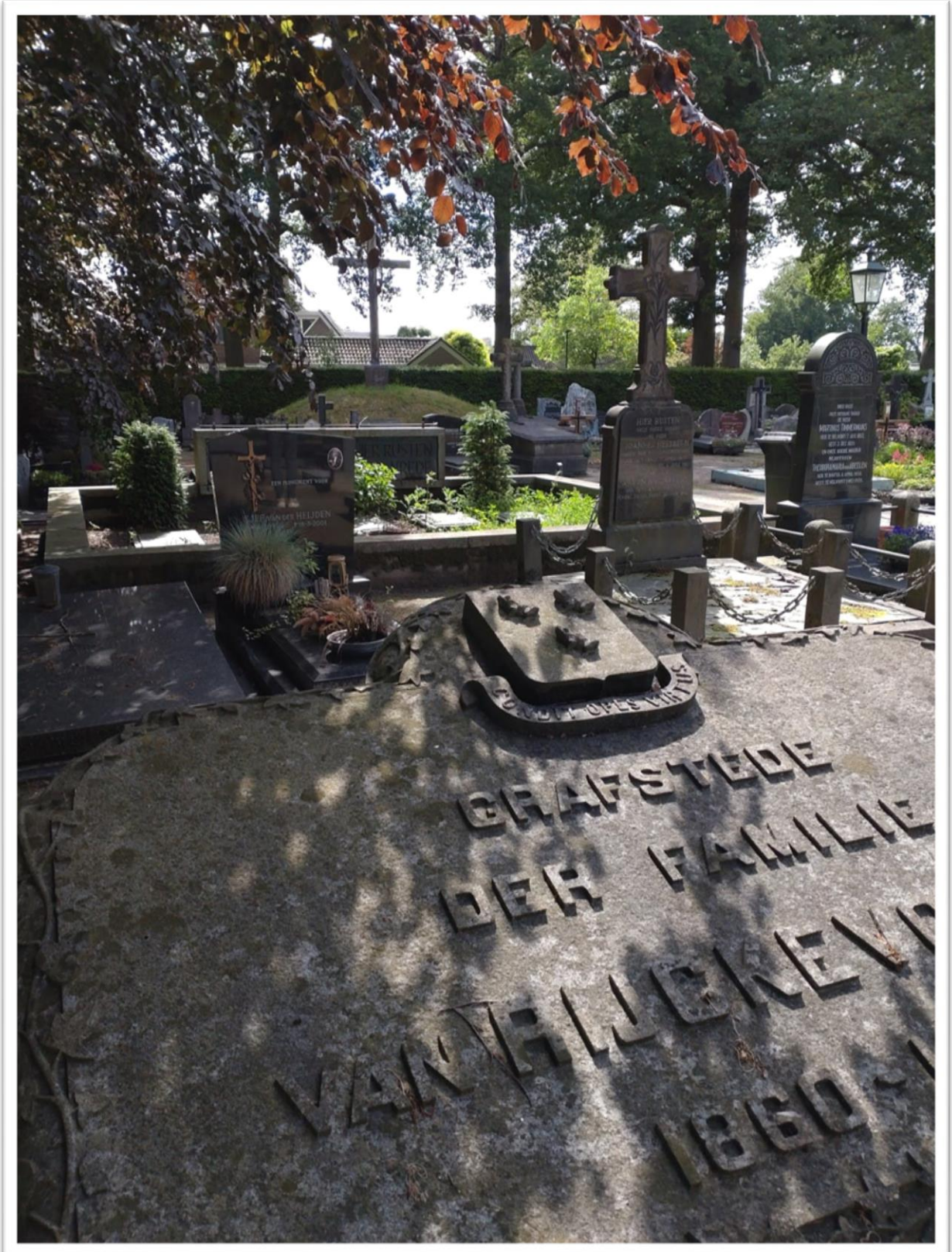
Een uitgebreidere toelichting van de wettelijke taken is te vinden in bijlage X. Dit betekent dat de inzet van de erfgoedambtenaren op het gebied van beleidsdomeinoverstijgende taken bijvoorbeeld citymarketing, cultuur en duurzaamheid hierbij niet zijn meegenomen. Ook de toenemende dynamiek door de huidige woningbouwopgave, energietransitie en klimaatdoelen, vraagt extra inzet en erfgoedadvies. Om vanuit de kracht van erfgoed hier aan te kunnen voldoen is het van belang de integrale aanpak in werkprocessen en de ambtelijke organisatie te borgen én het budget voor de uitvoering van erfgoedtaken vanaf volgend jaar structureel uit te breiden. Op deze manier kan er constant gewerkt blijven worden aan de erfgoedambities en kunnen elk jaar, ook samen met het erfgoednetwerk, projecten worden opgepakt en uitgevoerd. Het groeimodel van het uitvoeringsprogramma kan op deze manier worden ingevuld en steeds worden doorontwikkeld.

Status van deze Erfgoedvisie

Deze erfgoedvisie met bijbehorende uitvoeringsagenda zorgen ervoor dat de gemeente Vught een actueel en toepasbaar erfgoedbeleid kan voeren. De Erfgoedvisie beschrijft hoe de gemeente op de lange termijn met haar erfgoed wil omgaan.

Het uitvoeringsprogramma voegt daar aan agenda toe met projecten die vormgeven aan instrumenten en acties. Het uitvoeringsprogramma biedt daarmee handvatten om de visie door de jaren heen in de praktijk te brengen en aan te sluiten op actuele, maatschappelijke ontwikkelingen, beleidsambities en initiatieven uit het veld.

Voor de uitvoering van wettelijke taken op het gebied van de Monumentenzorg en Archeologie blijven naast de erfgoedvisie een aantal beleidsinstrumenten bestaan. Bijlage x van dit document bevat een overzicht met de beleidskaders en het vigerende beleid van de gemeente.

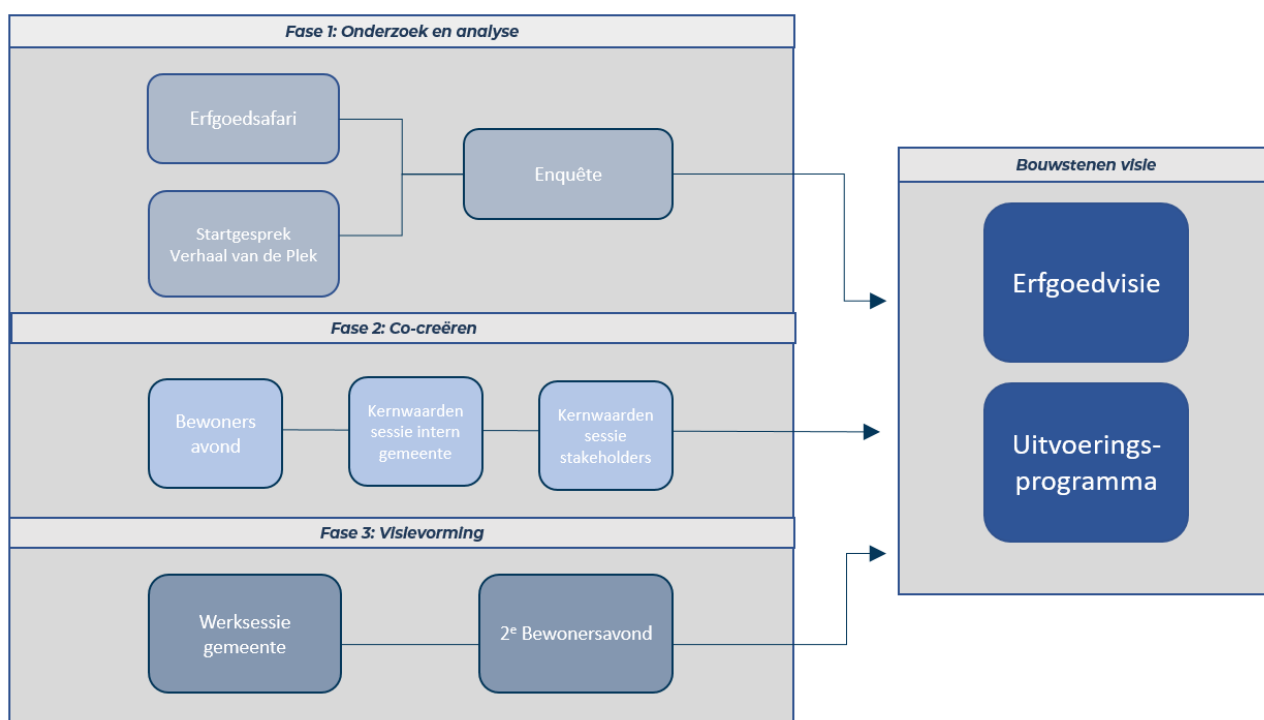

Hoofdstuk 6 Participatieproces

Voor de totstandkoming van deze erfgoed is een zorgvuldig participatieproces doorlopen. De kracht van participatie is belangrijke legitimatie om de meerwaarde en betekenis van erfgoed voor de samenleving van de gemeente Vught aan te tonen. Erfgoed is van iedereen en daarom hebben we aan de lokale bewoners en organisaties gevraagd hoe zij het cultureel erfgoed ervaren, wat zij belangrijk vinden en hoe ze vinden dat de gemeente daarmee om zou moeten gaan. Zo zorgen we ervoor dat de visie aansluit bij de praktijk en behoeften van de inwoners, ondernemers en verenigingen van Vught.

Het participatieproces is in onderstaande figuur schematisch weergegeven. In deze bijlage staat het proces stap voor stap omschreven en zijn de verkregen inzichten per procesonderdeel opgenomen. De aandachtspunten, behoeften en wensen uit het participatieproces vormen de bouwstenen van deze Erfgoedvisie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma.

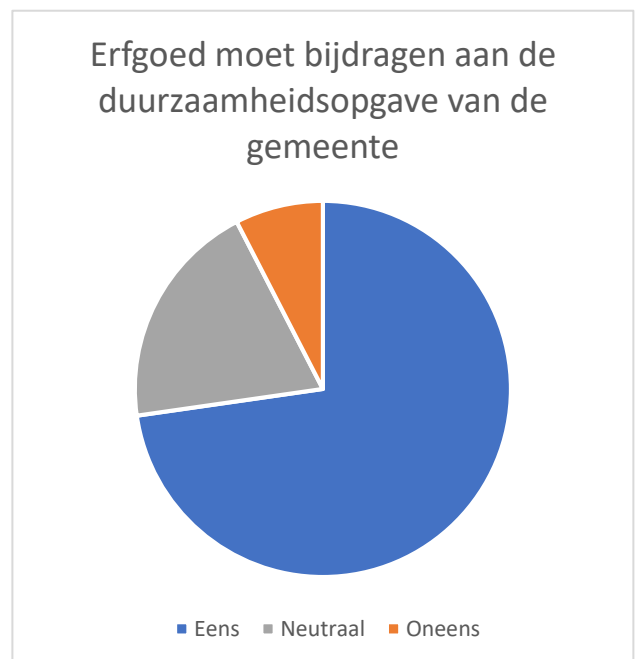
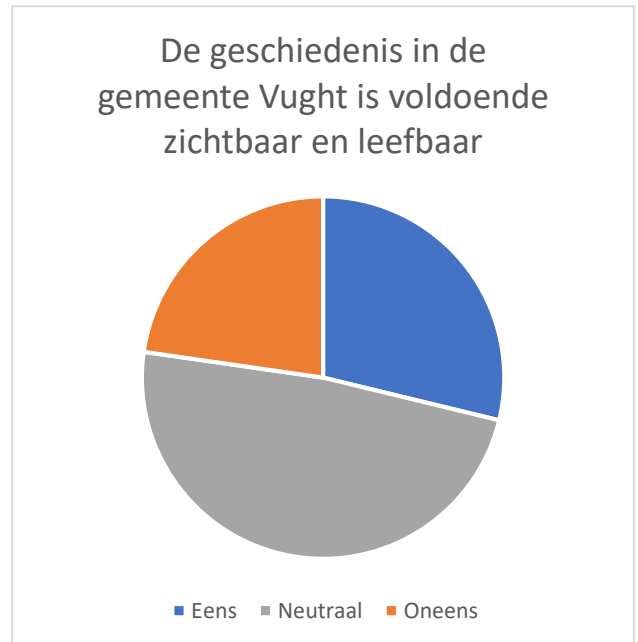

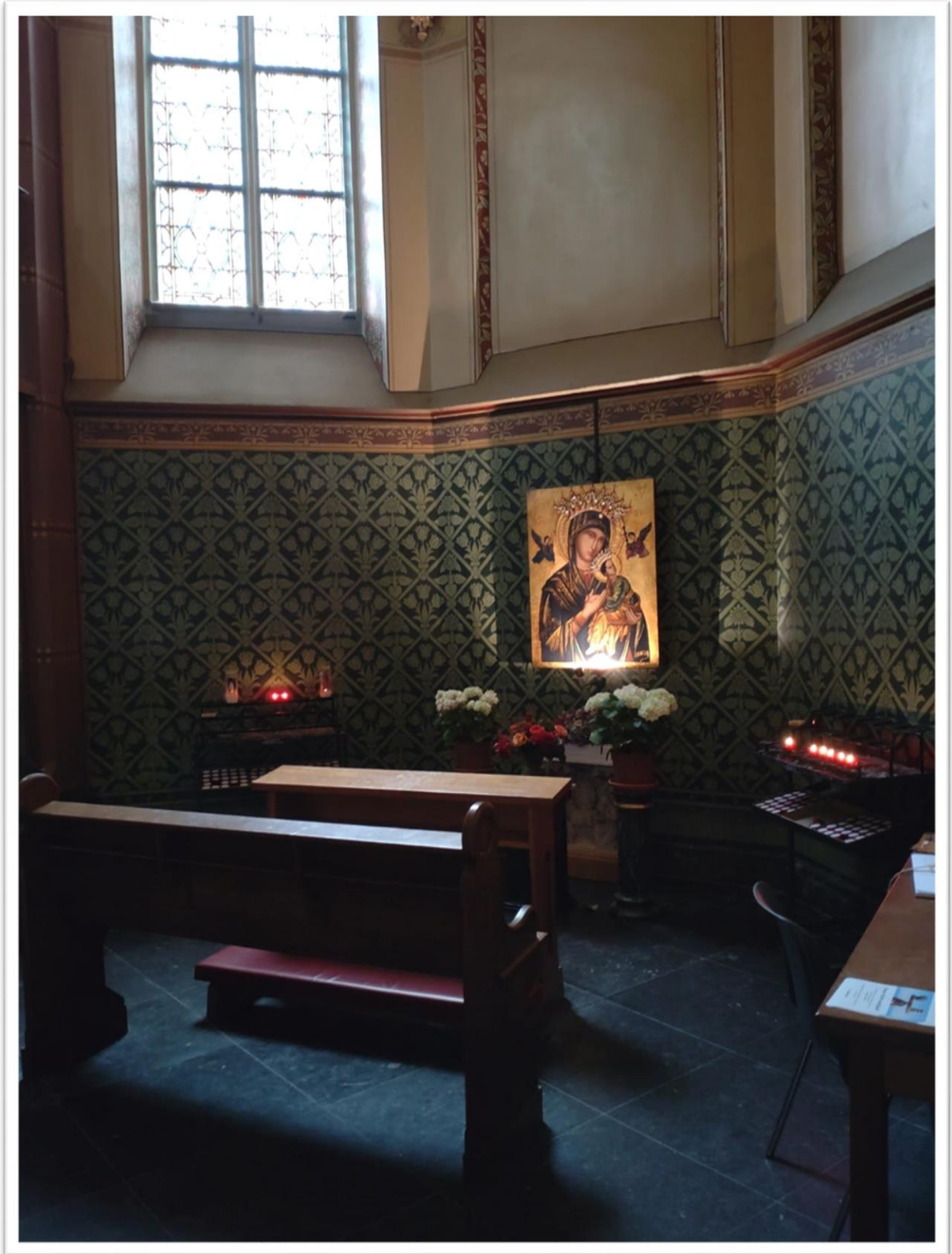
Processtappen participatie erfgoedvisie gemeente Vught

In de eerste fase werd een eerste inventarisatie gedaan van het erfgoed in de gemeente Vught. Dit werd gedaan aan de hand van een erfgoedsafari, een kennisname van de verschillende organisaties die zich voor erfgoed inzetten en een enquête op het online platform www.Wijinvught.nl. In fase 2 werden bij de verschillende stakeholders, bewoners en beleidsmedewerkers inzichten ingewonnen over welk erfgoed als belangrijk wordt geacht, wat de kernwaarden van Vught zijn en waar in het erfgoedbeleid de nadruk op zou moeten komen te liggen. Aan de hand van de bouwstenen uit de vorige fasen kon in fase 3 de visie worden gevormd. Hier is met medewerkers van de gemeente integraal gewerkt aan de verschillende ingrediënten voor de visie en is de conceptvisie besproken met bewoners en stakeholders in een 2^e bewonersavond. Alle verslagen en opbrengsten van de verschillende sessies zijn terug te vinden in bijlage X.

ENQUETE RESULTATEN

Een uitgebreide analyse van de enquêteresultaten vindt u in bijlage G.

Bijlagen:

- A. Uitvoeringsprogramma -longlist-
- B. Verhaal van Vught
- C. Beleidskaders
- D. Overzicht wettelijke taken
- E. Uitkomsten participatietraject interne stakeholders
- F. Uitkomsten participatietraject externe stakeholders
- G. Analyse uitkomsten enquête
- H. Analyse stand van zaken erfgoedbeleid gemeente